

народу», це не уряд, не персону, не бюрократ (окрема людина), але саме ідеологія правлячої еліти. Суть цієї ідеології – суб'єктивно присвоєне та замасковане (у безлічі законів, норм, актів) «право» на уседозволеність і безкарність антиконституційних дій будь-якого змісту, природи, форми. Це ідеологія недоторканої та безконтрольної влади, але ж це сила: організаційна, владна, матеріальна. Рушійною основою цієї сили є розкрадання народного добра та перепродаж національних цінностей за кошти значно нижчої їхньої собівартості. Як зробити це абсолютно неможливим, і яким чином будь-яка форма філософії може стати антисилою без насилля, без теорії класової боротьби, без натравлення одних соціальних верств населення на інших, і навпаки, чи можлива така філософія, на відміну від усіх попередніх її форм – ось у чому основне філософське питання сучасного стану суспільства, тобто відкритого демократичного суспільства з гарантією усіх прав та свобод усім членам громади, громадянського суспільства, нації, держави.

С. В. Сидоренко

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У науковому світі мова йде про чотири перспективних моделі світовлаштування. Одна з них – глобальна побудова громадянського суспільства. Власне термін «глобальне громадянське суспільство» увійшов у науковий обіг приблизно два десятиліття назад, як результат «нового відкриття» громадянського суспільства. Європейська школа філософії і політології відмітила це явище у зв'язку з синхронними політичними процесами у Латинській Америці і Східній Європі, які довели, що громадянське суспільство здатне здійснювати вплив як на політичний процес в окремих країнах (з поставленими режимами), так і на міжнародні відносини загалом. Н.Моїсєєв перспективи розвитку людства пов'язував з процесом формування інформаційного суспільства, що управляється, і спирається на авторитет ООН і громадянські ініціативи. Існують і інші версії появи цього масового явища. Державне управління часто критикувалося за притиснення громадянської ініціативи, бюрократизацію, неефективне управління, споживання великої частки прибутку; а вільний ринок за ігнорування потреб населення, зростання бідності, депривації і нерівності. Все більше збільшувалася незадоволеність населення і державою, і глобальним капіталізмом як ключовими механізмами вирішення взаємопов'язаних глобальних проблем: соціальних, економічних, екологічних; нерозвинутої високих технологій периферії, «цифрової» нерівності країн і континентів. Цим факторам сприяли і думки вчених, зокрема І.Валлерстайна, який відмічав, що держава у перспективі не просто «відімре», але й буде замінена самостійними організаціями, підтримувати які люди будуть через загрозу екологічного стану Землі. Досліджуючи дану проблему У.Бек вказує на те, що національна держава перестала формувати загальні засади взаємовідносин, які уможливають усі інші принципи взаємодії та відповіді на політичні виклики якого устрою потребує світ? Автор вказує на поширення у минулих століттях методологічного націоналізму, який полягає у сприйнятті національної держави, або нації-держави, як головної самостійної одиниці суспільно-наукового аналізу, що тягло за собою кілька логічно необов'язкових, але поширених наслідків: 1) припущення про каузальну самодостатність національної держави як одиниці аналізу (тобто що її розвиток детермінується ендегенними причинами і може бути проаналізований без звернення до зовнішнього контексту);

2) ототожнення національної держави із поняттям «суспільство», котре до націоналізації соціології використовувалося в універсальному значенні (як приклад можна згадати Огюста Конта й Карла Маркса);

3) екстраполяції поняття нації на неєвропейський географічний простір;

4) зведення транссуспільних практик до інтеракції між окремими, самостійни-

ми і самодостатніми, суверенними й автономними національними державами, тобто до «міжнародних відносин».

Розуміючи впливи методологічного націоналізму європейська спільнота, незалежні експерти, профспілки, преса співпрацюють у проблематиці глобального громадянського суспільства без посередництва держави, так як національні держави, на їх думку, не володіють всією повнотою влади, чиновники бездіяльні чи пасують перед глобальними, регіональними чи іншими загрозами, тому громадяни беруть ініціативу у свої руки, консолідуючись в неурядових організаціях чи навіть соціальних мережах за межами своєї країни. У цьому сенсі адвокатські рухи глобального громадянського суспільства є представниками, творцями та суддями глобальних цінностей і норм. Вони створюють і загострюють повсякденне, локальне і водночас глобальне усвідомлення цінностей, роздмухуючи суспільні побоювання, підігрівуючи обурення світової громадськості з приводу скандальних порушень норм, причому на конкретних прикладах: екологічні скандали з пійманими на гарячому концернами або трагічні, приголомшливі для світової совісті біографії людей, що зазнали катувань. Вони викривають злочинців засобами правдивої інформації (в ідеальному випадку), влаштовуючи перед очима світової громадськості судовий розгляд, на якому вони виступають одночасно як звинувачувачі, і як судді. І як судді вони можуть і повинні з безмежною легкістю відмови купувати безпосередньо виконувати свій вирок. Важливим джерелом влади адвокатських стратегій громадськості є насамперед те, що вони організуються в формі транснаціональних мереж акторів, тобто стають учасниками і навіть своєрідними віртуозами нової транснаціональної владної гри. З одного боку, вони здатні зіштовхувати своїх супротивників у світовій метавладній грі, тобто держави і концерни, створюючи тематичні коаліції і викликаючи провокативні конфронтації; з другого боку, вони мають ресурс влади, який з точки зору класичної міжнародної політики не є таким: вони не мають ані державної, ані ринкової влади, а мають тільки владу легітимізації [3,с.303]. Практика адвокатських рухів спирається на принцип несuverенітету держав (або концернів) у ключових проблемах людства, таких як охорона довкілля, небезпеки, створені важкою технікою та світовою економікою, права людини, громадянські права, глобальна бідність. Актори глобального громадянського суспільства опиняються перед подвійною дилемою: з одного боку, вони залежать від держав у здійсненні своїх цілей; з другого - є головними опонентами держав і концернів.

В світі з'явилися нові глобальні актори як терористичні групи, які конкурують з державою, економікою та громадянським суспільством.

Терористичні конструкції образу ворога «вбивають» плюралізм суспільства і раціоналізм експертів, незалежність судів і безумовну значущість прав людини. Вони вповноважують держави і таємні служби на політику згортання демократії. Сила сприйняття ризику проявляється не в останню чергу в тому, що навіть усередині розвинених демократичних держав основні громадянські та політичні права раптом призупиняються, причому за згоди переважної більшості вихованого у демократичних традиціях населення. Уряди, парламенти, партії та населення, що зазвичай конкурують і по черзі блокують одне одного, поставлені перед альтернативою «безпека чи свобода», одностайно і швидко зважуються на відмову від фундаментальних свобод. Водночас у жертву необхідності транснаціональній кооперації для боротьби з войовничим тероризмом приноситься право на національний суверенітет стосовно поліції та армії [3, с.49]. Досліджуючи дану проблему, Д.Кін вказує на недостатність дослідження впливів глобальних акторів на глобальне громадянське суспільство. Він визнає, що глобальне громадянське суспільство – це суспільство суспільств з правилами та нормами поведінки, яке постійно розвивається та має відкриту громадянську сферу, важливість якої залежить від демократії, інтеграції в області управління, громадянських ініціатив. Як відмічають аналітики, громадянська ініціатива не обов'язково йде в розріз з національними інтересами. Напроти, у нових реаліях неурядові політичні та інші організації і уряди держав стають партнерами.

Незважаючи на зростання електронних ресурсів у міжнародній політиці існує загроза, що в умовах формування нової картини світу, може виникнути дефіцит глобального управління. У цьому випадку державні і недержавні актори здатні сформувати нові мережі, метою яких може стати: захист загальних і особистих інтересів, вирішення чітко окреслених проблем. Успішне існування аналогічних мереж ми вже можемо спостерігати сьогодні: Форум фінансової стабільності, Міжнародне партнерство з водородної енергетики. Можливо, завдяки новим стандартам, що будуть формуватися профільними групами, зможуть бути підписані і міждержавні угоди. Отже, така практика може бути прототипом механізму урегулювання питань управління постіндустріальною економікою, одним з способів вирішення проблем легітимності прийняття доленосних для людства рішень. Проте прогрес комунікаційних технологій може сприяти розвитку громадянського суспільства, так і його дефрагментації.

Список використаних джерел

1. Бек У. *Общество риска: На пути к другому модерну* / У. Бек; [Пер. с нем. В. Сидельника и Н. Федоровой; Послел. А. Филиппова]. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 384 с. 2. Бек У. *Что такое глобализация? Ошибка глобализма – ответы на глобализацию* / У. Бек; [пер. с нем. А. Григорьева, В. Сидельника. общ. ред. и послел. А. Филиппова]. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с. 3. Бек У. *Влада та контрвлада в добу глобалізації*. / Переклад з німецької та наукова редакція к. філол. н. Олександра Юдіна. – Нова світова політична економія. – К., 2011. – 408 с.

О. В. Стовпець

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Філософські передумови усвідомлення інтелектуальної власності як *явища* складаються на зорі західноєвропейської цивілізації, в період античності, коли була здійснена рефлексія накопиченого знання і можливих способів його буття. Відомо, що ще в IV столітті до н.е. Платон сформулював концепцію, в якій обґрунтував відмінність матеріального (світу речей) і нематеріального (світу ідей). За Платоном, «істинне буття – це умосяжні безтілесні ідеї»; доступні ж відчуттям емпіричні тіла, речі і явища – не є істинними, оскільки вони взагалі належать не до «буття», а до чогось рухомого, до «становлення» [1].

По мірі зростання впливу буржуазії та розвитку ринкових відносин, автори починають більш активний пошук способів отримання винагороди за свою творчість: система середньовічних «привілеїв» поступово заміщується законами, які визнають за авторами право на монопольне використання належних їм творів і технічних новинок упродовж встановленого терміну. Таке «право» винахідників було вперше згадано у Венеціанській республіці, в тексті Венеціанського Патентного Статуту від 19 березня 1474 року – Venetian Statute on Industrial Brevets – в якому вже визнавалися їх «моральне право» і виняткове право щодо використання свого винаходу протягом обмеженого періоду часу. А перший серед відомих європейській історії патент був виданий ще раніше: в 1421 році архітектор, скульптор і вчений Ф. Брунеллескі, будучи стурбованим вкрай повільними вантажними операціями у перевезенні мармурових плит для своєї майстерні, придумав і встановив на баржі унікальний за конструкцією поворотний корабельний кран. Це дозволило значно прискорити такелажні роботи. З ініціативи винахідника в тому ж році міською управою Флоренції на ім'я Ф. Брунеллескі був виданий патент (від лат. patens – відкритий, ясний, очевидний), який засвідчив авторство і закріпив привілеї. Архітектор виявився вельми прозорливим, тому що незабаром германський торговий союз (Ганза) купив у нього першу ліцензію на використання цього винаходу. Через півстоліття було видано згадуваний раніше Венеціанський Статут [2]. Однак своє повноцінне законодавче втілення ідея захисту інтелектуальної власності отримала декілька століть потому, на початку XVIII ст., і вже в Північній Європі.